IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

RAQAMLI DAVRDA YOSHLAR TARBIYASI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Fayziyev Farhod Ibodulloyevich
Vobkent tuman ixtisoslashtirilgan maktab
ma’naviyat va tarbiya ishlari bo‘yicha direktor muovini

Sulaymonov Shodmon Sultonovich
Filologiya fanlari nomzodi,

shoir va adabiyotshunos olim,
O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi
Buxoro
viloyati bo‘limi rahbari
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20484525

Annotatsiya
Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar rivojlanishi sharoitida yoshlar tarbiyasiga ta’sir etuvchi omillar, internet va ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy hamda salbiy jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, yoshlarning ma’naviy-axloqiy tarbiyasini mustahkamlash, media savodxonligini oshirish va ota-ona hamda ta’lim muassasalarining hamkorligini kuchaytirish bo‘yicha taklif va yechimlar bayon etiladi.
Kalit so‘zlar: raqamli davr, yoshlar tarbiyasi, internet, media savodxonlik, ijtimoiy tarmoqlar, axborot xavfsizligi, ma’naviyat.

Kirish

XXI asr axborot texnologiyalari va raqamli kommunikatsiyalar asri sifatida insoniyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bordi. Ayniqsa, yoshlar hayotida internet, smartfonlar va ijtimoiy tarmoqlarning o‘rni keskin ortib bormoqda. Bugungi yosh avlod axborotni tez qabul qiluvchi, texnologiyalardan samarali foydalanuvchi qatlam sifatida shakllanmoqda. Shu bilan birga, raqamli muhit yoshlar tarbiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi bilan birga, ayrim salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltirmoqda.

Yoshlar tarbiyasi har qanday jamiyatning kelajagini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli raqamli davrda yoshlarni to‘g‘ri tarbiyalash, ularni zararli axborotlardan himoya qilish va ongli ravishda texnologiyalardan foydalanishga o‘rgatish dolzarb masalalardan biridir.

Asosiy qism

Raqamli muhitning yoshlar hayotiga ta’siri

Bugungi kunda internet yoshlar uchun bilim olish, muloqot qilish va dunyoqarashni kengaytirishning asosiy vositalaridan biriga aylandi. Onlayn ta’lim platformalari, elektron kutubxonalar va virtual kurslar yoshlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Ayniqsa, pandemiya davrida masofaviy ta’lim tizimi raqamli texnologiyalarning ahamiyatini yanada oshirdi.

Biroq internetdan me’yoridan ortiq foydalanish ayrim muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Jumladan:

- vaqtning samarasiz sarflanishi;
- internet va o‘yinlarga qaramlik;
- zararli axborotlarning tarqalishi;
- kiberbulling va virtual zo‘ravonlik;
- ma’naviy qadriyatlarga salbiy ta’sir.

Ijtimoiy tarmoqlarda noto‘g‘ri axborotlarning tez tarqalishi yoshlarning dunyoqarashi va ruhiyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ayrim yoshlar virtual hayotni real hayotdan ustun qo‘yib, ijtimoiy faollik va oilaviy munosabatlardan uzoqlashmoqda.

Yoshlar tarbiyasidagi asosiy muammolar

1. Media savodxonlikning yetarli emasligi

Ko‘plab yoshlar internetdagi ma’lumotlarning haqqoniyligini tekshirmasdan qabul qiladi. Natijada ular yolg‘on axborot, manipulyatsiya va zararli g‘oyalarning ta’siriga tushib qolishi mumkin.

2. Ota-onalar nazoratining sustligi

Ba’zi ota-onalar farzandlarining internetdagi faoliyatiga yetarlicha e’tibor bermaydi. Bu esa yoshlarning nomaqbul kontentlarga duch kelish xavfini oshiradi.

3. Kitobxonlik va jonli muloqotning kamayishi

Raqamli qurilmalarga ortiqcha bog‘lanish natijasida kitob o‘qishga qiziqish pasaymoqda. Shuningdek, yoshlar o‘rtasida jonli muloqot o‘rnini virtual aloqa egallab bormoqda.

4. Milliy va ma’naviy qadriyatlarga tahdid

Globallashuv jarayonida turli madaniyatlarning aralashuvi ayrim hollarda milliy qadriyatlarning susayishiga sabab bo‘lmoqda.

Muammolarni bartaraf etish yo‘llari

Media savodxonlikni oshirish

Ta’lim muassasalarida media madaniyat va axborot xavfsizligi bo‘yicha maxsus mashg‘ulotlarni tashkil etish zarur. Yoshlar internetdagi ma’lumotlarni tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.

Oila va maktab hamkorligini kuchaytirish

Yoshlar tarbiyasida ota-ona, maktab va jamiyatning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar farzandlarining internetdan foydalanish vaqtini nazorat qilishi va ular bilan muntazam suhbat olib borishi lozim.

Milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish

Internet va ijtimoiy tarmoqlarda milliy madaniyat, tarix va ma’naviyatga oid sifatli kontentlarni ko‘paytirish yoshlarning milliy o‘zligini anglashiga yordam beradi.

Bo‘sh vaqtni mazmunli tashkil etish

Sport, kitobxonlik, fan to‘garaklari va ijodiy mashg‘ulotlar yoshlarni zararli odatlardan uzoqlashtiradi hamda ularning qiziqishlarini rivojlantiradi.

Psixologik yordam va maslahat xizmatlari

Ta’lim muassasalarida psixologik xizmatlarni kuchaytirish orqali internet qaramligi va ruhiy muammolarning oldini olish mumkin.

Xulosa

Raqamli davr yoshlar hayotiga ulkan imkoniyatlar bilan birga murakkab muammolarni ham olib kirdi. Internet va zamonaviy texnologiyalar bilim olish hamda rivojlanish uchun keng sharoit yaratmoqda. Shu bilan birga, zararli axborotlar, internet qaramligi va ma’naviy tahdidlar yoshlar tarbiyasiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun media savodxonlikni rivojlantirish, oila va ta’lim muassasalari hamkorligini mustahkamlash, milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish hamda yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodni raqamli texnologiyalardan ongli va samarali foydalanishga o‘rgatish jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omillardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
3. To‘xtayev B. Axborot madaniyati va media savodxonlik. – Toshkent, 2020.

4. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris, 2021.
5. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar tarbiyasiga ta’siri bo‘yicha ilmiy maqolalar va tadqiqotlar.